

Niets is echt

Niets is echt

Fotografie en werkelijkheid

Bart van Leeuwen

© 2015 *Bart van Leeuwen*

Omslag, foto en ontwerp: Bart van Leeuwen

Elegance Magazine, Trentino Italië 1993

Modellen: Joanna en Jaime

Styling en productie: Maarten Spruyt

Haar en Make-up: Clark Accord

Brave New Books

ISBN: 9789402138115

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, internet, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

1. Fotografie en werkelijkheid	7
2. Vorm en inhoud	15
3. Mens en omgeving	29
4. Enscenering en regie	38
5. Het portret	55
6. Mode en trends	72
7. Kunst en vakmanschap	78

1. Fotografie en werkelijkheid

Niet lang nadat ik kennis gemaakt had met *The Family of Man*, het door Edward Steichen samengestelde fotoboek behorende bij de gelijknamige tentoonstelling in het *Museum of Modern Art* te New York, kocht mijn moeder een camera voor me. Een boxje van de Hema. Inclusief drie rolletjes. Om me van de straat te houden.

Ik was een jaar of twaalf.

Blijkbaar was het mijn moeder opgevallen hoe het uit 1955 daterende boek met 'de man met de fluit' op de cover mij fascineerde, net zoals dat waarschijnlijk bij de negen miljoen mensen die de tentoonstelling uiteindelijk zouden bezoeken ook het geval zal zijn geweest.

Telkens en telkens bekeek ik het opnieuw.

Wat mij er zo in aansprak was dat de expressie van gevoelens van de mensen op de foto's, ondanks hun enorme verscheidenheid in uiterlijk, cultuur en leefgebied, overal

vergelijkbaar, universeel, leek te zijn. Verdriet was verdriet, geluk geluk, compassie compassie.

Het was duidelijk dat er meer overeenkomsten dan verschillen tussen al die mensen en volkeren bestonden, ongeacht waar en hoe ze woonden of hoe ze eruit zagen.

Het maakte me enthousiast over het leven en over de wereld en zijn bewoners en ik werd me bewust van iets dat ik als kind moeilijk kon omschrijven maar dat ons blijkbaar allen bond: menselijkheid.

Ik ging er anders door kijken en leek dingen beter te kunnen begrijpen.

Waarschijnlijk is *The Family of Man* de inspiratie voor al mijn latere werk geweest, waarbij ik, bewust of onbewust, steeds weer op zoek ging naar een tijdloos, universeel menselijk verhaal. Of het nu om mode-, reclame-, portret- of documentairefotografie ging.

De eerste foto's die ik met het boxje maakte - een fruitschaal met appels en peren, mijn zusje op de brug en een groepje daklozen op de Nieuwmarkt - ontwikkelde ik bij de toen net beginnende fotograaf Sjoerd Holsbergen, zoon van schrijver en Rietveld docent Jan Willem Holsbergen. Sjoerd was een paar jaar ouder dan ik, had al een 'echte' doka en was

bevriend met Hans Pelgrom en Philip Mechanicus, bekende fotografen uit het hippe Amsterdam van de jaren '60.

Ik was ondertussen onder de indruk geraakt van de foto's van William Klein en Richard Avedon in *Vogue*, waar Sybilla, Sjoerd's jongere zus, haar kamer mee had vol gehangen. Foto's die naar mijn idee als geen andere de tijd waarin we leefden, zoals ik die voelde, op prachtige wijze weer-spiegelden.

Terwijl mijn eerste films bij Sjoerd in de fixeer lagen, klonk Bob Dylan's *The Times They Are A Changing* uit de speakers. Ik vond het fascinerend: de fotografie - het in beeld brengen van wat me in mijn directe omgeving interesseerde - het ontwikkelprocedé - met al die geheimzinnige chemicaliën - het donkergroene doka licht, de muziek. Alles bij elkaar. Het was 'magic'.

Vanaf de eerste opnamen was het raak.

Op de contactafdrukken, die we een paar dagen later nadat de films gedroogd waren maakten, viel me onmiddellijk op dat de aangesneden, ingekaderde werkelijkheid meer verhaal, belang, 'impact' en misschien wel poëzie had, dan de 'echte' werkelijkheid. Het fruit op de fruitschaal leek 'fruitiger', begeerlijker, mijn zus leek onzekerder dan dat ze

zich zelf graag zag en de zwervers verdrietiger dan je van een afstand zou denken.

Ik ontdekte dat er veel schoonheid en belang in kleine, schijnbaar onbetekenende dingen aanwezig kon zijn. Dingen die onopvallend, vrijwel onzichtbaar leken, maar in het juiste licht, met de juiste kadrering en op het juiste moment vastgelegd, plotseling wel zichtbaar werden en daardoor waarde en betekenis kregen.

Een handgebaar, een opgetrokken wenkbrauw, een zwoele blik, een kind dat met zijn eigen schaduw danst, bladeren die worden voortgeblazen door de wind.

Later herkende ik dat bij het lezen van *Het kwijlen van de duivel* van de Argentijnse schrijver Julio Cortazar, waarin hij één van de treffendste definities van de fotografie geeft die ik tot op heden ken: *'Het maken van foto's is één van de beste manieren om het niets te bevechten.'*

Als voorbeelden van *het niets* schrijft Cortazar over *'zonlicht op een oude steen'*, en *'het draffe van een klein meisje met wapperende vlechten dat brood of een fles melk heeft gehaald'*. Wanneer je zo kijkt, of beter zo *ziet* – oog hebt voor schijnbaar onbeduidende, vergankelijke zaken - lijkt het leven meer inhoud te hebben met meer schoonheid en betekenis.